

Asia: VN/20721/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon pidentämistä koskevasta muutoksesta? (TTL 5 luku)

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työttömyysturvalakia, työttömyyskassalakia, julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annettua lakia ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia. Muutokset koskisivat palkansaajan työssäoloehto, työttömyysetuuden sovittelua ja työttömyysetuusoikeuden alkamisen ajankohtaa sekä työttömyysetuuksiin maksettavia lapsikorotuksia.

Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto sekä lausuu luonnokseen seuraavaa:

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että työssäoloehdon pidentämistä koskevalla muutoksella saattaa yleisesti ottaen olla työllistymistä kannustavia positiivisia vaikutuksia.

Velvoitetyöllistämisen osalta saattaa kuitenkin kunnille muodostua haasteelliseksi löytää 12 kuukauden pituisia työpaikkoja. Esimerkiksi palkkatuettu työ (75 %) kerryttää työssäoloehto, mutta esityksen mukaan työssäoloehto siirtyy aikaperusteisesta palkkaperusteiseksi, jonka seurauksena työssäoloehdon täyttämiseen vaadittaisiin pitempi työskentely.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että muutoksen tavoitteena oleva kokoaikatyöhön kannustaminen on haasteista huolimatta kuitenkin kannatettavaa.

Lausuttavaa palkansaajan työssäoloehdon kertymistä koskevista muutoksista? (TTL 5 luku ja asetusmuutokset)

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto katsoo, että työssäoloehdon pidentämistä koskevalla muutoksella saattaa olla positiivisia vaikutuksia. Esitetyt ehdotukset selkeyttävät palkansaajan työssäoloehdon täyttymisen tulkitsemista, joten esitys on siten kannatettava.

Lausuttavaa ansiopäivärahan perusteena olevan palkan määrittelystä? (TTL 6 luku ja asetusmuutokset)

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa TTL 5 ja 6 luvun muutosten vaikutuksesta työttömyysetuuden maksamisen työvoimapolitiittisiin edellytyksiin? (TTL 2 ja 2 a luku sekä 14 luvun 1 c §)

Ei lausuttavaa.

Lausuttavaa työttömyysetuuden sovittelun suojaosasta luopumisesta? (TTL 4 luku)

Suojaosalla on katsottu olevan kokonaan työttömien osa-aikaisen ja lyhytaikaisen työn vastaanottamiseen kannustava merkitys. Suojaosalla saattaa kuitenkin olla negatiivinen vaikutus osa-aikatyötä tekevien etuuden saajien kannustimeen kasvattaa työtuntejaan tai siirtyä kokoaikatyöhön.

Suojaosuuden poistamisella saattaa olla työllistymistä hidastava vaikutus, mikäli työttömät työnhakijat priorisoivat ainoastaan kokoaikaiseen työhön työllistymistä.

Ehdotettu suojaosasta luopuminen kohdentuisi erityisesti osa-aikatyötä tekeviin, joiden mahdollisuuksissa kokoaikatyössä työllistymiseen saattaa olla alueellisia/alakohtaisia eroavaisuuksia. Osa-aikatyötä tehdään tyypillisesti naisvaltaisissa palvelu- ja kaupanalan tehtävissä, joissa työaika ei yleensä jaksotu säännöllisesti vuoden jokaiselle kuukaudelle tai kalenteriviikollekaan. Esitetty muutos uhkaa heikentää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että ehdotetulla muutoksella voi olla vaikutuksia erityisesti osatyökykyisten asemaan, joka saattaa heikentyä merkittävästi osa-aikatyön vastaanottamiseen liittyvien taloudellisten seikkojen huonontuessa.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto esittää huolensa työnantajien rekrytointiongelmien lisääntymisestä entisestään, koska osa-aikatyön houkuttelevuus vähenee suojaosan poistuessa. Osa-aikatyön tekeminen on pitkälti työnantajan tarpeista riippuvaa, ei pelkästään yksilön omaan ha-luun perustuvaa.

Uhkana on myös harmaan talouden lisääntyminen, mm. ns. pimeän työn teettäminen tai sosiaalietuuksien väärinkäytökset.

Lausuttavaa lapsikorotusten poistamisesta? (TTL 6 ja 7 luku)

Lapsikorotus nostaa työttömyysetuuden tasoa suhteessa muihin sosiaaliturvaetuuksiin ja saattaa siten ohjata henkilöä tilanteeseensa nähden väärälle etuudelle, kuten esimerkiksi vähimmäismääräinen sairauspäiväraha ja työmarkkinatuki.

Ehdotettu lapsikorotuksesta luopuminen kohdentuu muutoinkin vaikeassa asemassa oleviin eli esimerkiksi matalapalkka-aloilla työskenteleviin, yksinhuoltajiin.

Lapsikorotuksen poistamisen kanssa samaan aikaan valmistellaan muutoksia myös yleiseen asumistukeen, joten muutosten yhteisvaikutuksena toimeentulotuen tarve lisääntyy.

Lausuttavaa omavastuuajan pidentämisestä? (TTL 5 ja 7 luku)

Esityksen mukaan siirryttäisiin aikaisemmin noudatettuun seitsemän päivän omavastuu aikaan.

Ehdotettu muutos siirtää oikeutta työttömyysturvaan, jonka lisäksi on huomioitava, että mahdollinen lomakorvauksien huomioiminen vaikuttaa työttömyysetuuteen

Lausuttavaa esityksen taloudellisista ja kansalaisvaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että esitettyjen muutosten myötä työmarkkina- ja toimeentulotukimenot todennäköisesti lisääntyvät.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset viranomaisiin ja yrityksiin)? TE-hallinnon henkilöstöä edustavaa tahoa pyydetään arvioimaan vaikutuksia TE-hallinnon henkilöstöön ja sen tehtäviin, erityisesti TTL 14 luku 1 c §:n osalta.

Tällä hetkellä voimassa olevan lainsäädännön mukaan työssäoloehto on määräytynyt kalenteriviikkokohtaisten työtuntien määrän mukaan. Nyt lausunnolla olevassa esityksessä ehdotetaan, että palkansaajan työssäoloehto muutettaisiin niin, että työssäoloehto määräytyisi palkkatyöstä saatujen vakuutuksenalaisten tulojen perusteella.

Työvoimaviranomainen joutuu eräiden työvoimapolitiittisia lausuntojen antamista varten selvittämään työnhakijoiden työssäoloehdon täyttymistä. Selvitykset tehdään nykyisellään tarkastelemalla työnhakijan työsuhteen viikkotuntimääriä ns. viikkotyötuntiselvitysten avulla. Selvitysten saaminen on ajoittain haastavaa ja hidastaa asiakkaan työttömyysturva-asian käsittelyä.

Esitetty muutos on kannatettava, mutta Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että tällä hetkellä työvoimaviranomaisella ei ole pääsyä kansalliseen tulotietorekisteriin. Tulotietorekisterin käyttöoikeuden laajentaminen työvoimaviranomaisen käyttöön mahdollistaisi tulotietojen luotettavan ja viivyttelemättömän saamisen ja parantaisi tulotietorekisterin hyödynnettävyyttä työttömyysturvan toimeenpanossa.

Ellei tulorekisterin käyttöoikeutta ole tarkoitus laajentaa työvoimaviranomaisen käyttöön, esityksessä tulisi selvittää, millä tavoin työvoimaviranomainen saa sujuvasti ja ilman aiheetonta viivästystä kussakin yksittäisessä tapauksessa tiedon henkilön palkkatyöstä saamasta vakuutuksenalaisesta tuloista, jotta työttömyysetuusoikeiden selvittäminen olisi sujuvaa ja nopeaa.

Tulorekisterin tehokas hyödynnettävyys riippuu lisäksi siitä, ilmoittaako yritys tulorekisteriin vain ns. suppeat tiedot. Mikäli yritys ilmoittaa vain suppeat tiedot, saattaa työvoimaviranomainen joutua selvittämään työnhakijoiden työssäoloehdon täyttymiseen tarvittavia tietoja nykyisellään käytettävien menettelyin.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto arvioi ehdotettujen muutosten lisäävän erityisesti siirtymävaiheessa työttömyysetuuspäätöksiin kohdistuvia muutoksenhakutilanteita. Tällä on vaikutusta työttömyyskassojen lisäksi myös työ- ja elinkeinotoimistoon, koska maksaja pyytää työttömyysetuutta koskevasta päätöksestä Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan tehdyissä muutoksenhauissa valitusvastinelausunnon työ- ja elinkeinotoimistolta.

Ehdotetuilla muutoksilla on vaikutuksia työvoimaviranomaisiin etenkin työssäolovelvoitteen täyttymisen ja koulutusta vailla olevan nuoren työttömyysturvaoikeuden palautumisen seurannassa. Ehdotuksen mukaan työssäoloehtokuukausien laskennallinen muunto kalenteriviikoiksi tapahtuisi työ- ja elinkeinotoimistossa tai kokeilualueen kunnassa. Kyseessä olisi uusi tehtävä. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että tämä uusi tehtävä tulee huomioida resursseissa, uusiin tehtäviin perehtymisessä ja riittävässä ohjeistuksessa. Lisäksi tulee selvittää, onko ehdotettujen muutosten vaikutuksissa huomioitu työttömyyskassojen resurssit käsitellä muutoksenhakuun liittyviä asioita sekä jo nyt työttömyysturvalausuntojen pitkittyneet käsittelyajat

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että muutosten vaikuttavuuden arviointia tulee tehdä säännöllisesti ja huolellisesti. Kokonaisvaltaisen arvioinnin avulla saadaan muutoksien vaikutuksesta lisätietoa ja ymmärrystä hyvinvoinnin ja työmarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024. Muutosten soveltaminen olisi porrastettu niin, että voimaantulosta alkaen sovellettaisiin omavastuuajan pidentämistä ja lomakorvauksen vaikutusta koskevia ehdotuksia, 1.4.2024 alkaen sovellettaisiin lapsikorvauksen poistamista ja sovittelun suojaosan poistamista koskevia ehdotuksia ja 2.9.2024 alkaen sovellettaisiin työssäoloehto koskevia ehdotuksia.

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimistolla ei ole lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Ehdotetuilla muutoksilla on huomattavia vaikutuksia, joka huomioiden lausunnon antamiseen on varattu huomattavan vähän aikaa.

Jokimäki Tarja
Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto